

REJİM KONSOLİDASYON ARACI OLARAK YENİ SÜVEYŞ KANALI

Sisi'nin demokrasi ve özgürlükler pahasına başta Müslüman Kardeşler olmak üzere her türlü muhalefeti bastırmaya yönelik politikaları, gerek Mısır içinde gerekse dışında bir hayli eleştirilmekte. Bu bağlamda Sisi'nin Yeni Süveyş Kanalı projesiyle Mısır halkında milliyetçi ve vatansever duygular uyandırmak suretiyle meşruiyetini artırmaya ve bu arada ordunun ülke ekonomisindeki yerinin devamlılığını sağlayarak rejimini konsolide etmeye çalıştığını söylemek mümkün.

Zeynep SÜTALAN

“Biz Mısırlılar, bu kanalı dünyaya armağan olarak söz verdik. Bugün bu sözü rekor sayılabilecek kadar kısa bir sürede gerçekleştirmiş bulunuyoruz. Dünyaya refah ve medeniyetleri birbirine bağlamak maksadıyla yeni bir arter sunuyoruz.” Bunlar, Mısır Cumhurbaşkanı Abdülfettah El Sisi'nin 6 Ağustos 2015'te Yeni Süveyş Kanalı'nın açılış töreninde zikrettiği cümleler ve sadece dünyanın dikkatini çekmek için söylenmediler. Sisi, dünyaya seslenirken aslında bir yandan da Mısır

halkına hitap etti. Mısır halkında hem milli gurur hem de milli birlik ve beraberlik duygularını harekete geçirecek mesajlar verdi: “Silahlı kuvvetler ve polis mensuplarımız, Mısır halkına zarar vermeye ve onlara gerici düşünceler empoze etmeye çalışan kör, mantıksız ve kötücül terörizmle inançla ve kararlılıkla mücadele etmektedir. Öte yandan, Mısır halkının teröristleri yenilgiye uğratmak ve yok etmek için gösterdiği azim ve kararlılığın teröristlerin şiddetinden daha güçlü olduğu kanıtlanmıştır. [...] Mısır halkı bugün

dünyaya Yeni Süveyş Kanalı'nın mesajını şöyle bildiriyor: Terörizme karşı hayatla, nefrete karşı sevgiyle zafer kazandık.”

Sisi, ‘Mısır’ın dünyaya armağanı’ olarak lanse ettiği yeni kanal projesini 5 Ağustos 2014 tarihinde dünyaya duyurmuştu. Mısır’ın en önemli gelir kaynaklarından biri olan Süveyş Kanalı’nı geliştirmek uzun yıllardır planlanmaktaydı. Hatta Sisi’den önce cumhurbaşkanıyken Mursi de Süveyş Kanalı’nı geliştirmek yönünde bir proje dillendirmişti. Mursi, projenin

Yeni Süveyş Kanalı, aslında büyük bir kalkınma projesinin sadece bir ayağını oluşturuyor: Süveyş Kanalı Bölgesi Kalkınma Projesi, diğer adıyla 'Büyük Mısır Rüyası'. Projeyle Mısır'ın dünya ticaretinde önemli bir ekonomik ve lojistik merkez haline gelmesi ve dolayısıyla Mısır ekonomisini canlandırması ve istihdam yaratması planlanıyor.

Katar'la birlikte yürütülmesinin planlanmasıyla birlikte sert eleştirilerin hedefi olmuştu. Medyada Mursi liderliğinde Müslüman Kardeşler'in kanalı Katar'a satacağı yönünde haberler yer aldı. Ordu, böyle bir projede yabancı bir ülkenin varlığının ulusal güvenlik gerekçesiyle söz konusu olamayacağı yönünde bir tavır aldı. Mısır uzmanı Robert Springborg'a göre, Mısır'da ordunun Mursi'nin proje planına karşı çıkmasının temel nedeni ekonomikti. Ordu, Süveyş Kanalı özelinde ve Mısır genelinde, ekonomik üstünlüğünü kaybetmemek refleksiyle herhangi bir projenin dışında kalmak istemiyordu. Belki de bu sebeplerle Sisi, cumhurbaşkanı olduktan sonra Yeni Süveyş Kanalı projesinin tamamen Mısırlılar tarafından yapılmasını istedi. Kanalın finansmanı, Mısır halkına

satılan tahvillerle sağlandı. Süveyş Kanalı Otoritesi'nin verdiği bilgiye göre, tahvillerin satışa çıkışından altı gün sonra kanalın maliyetini oluşturan 8.5 milyar dolar toplanmıştı. 43,000'den fazla işçinin çalıştığı kanal inşaatı, Mısır Silahlı Kuvvetlerinin yönetiminde yerli ve yabancı şirketlerin yer almasıyla bir yılda tamamlandı.

Sisi, kanalı büyük bir ekonomik kalkınma hamlesinin motoru olarak nitelendirirken, kanalın uzun vadede Mısır halkına ne tür kazanımlar getireceğini zaman gösterecek. Yeni Süveyş Kanalı ve parçası olduğu Süveyş Kanalı Bölgesi Kalkınma Projesi'yle Sisi, siyasi çalkantılarla bölünmüş olan Mısır halkına, etrafında birleşmeleri için bir 'dava' sunmaya çalışmıştır. Zira Sisi'nin demokrasi ve özgürlükler pahasına başta Müslüman Kardeşler olmak üzere her türlü muhalefeti bastırmaya yönelik politikaları, gerek Mısır içinde gerekse dışında bir hayli eleştirilmekte. Bu bağlamda Sisi'nin Yeni Süveyş Kanalı projesiyle Mısır halkında milliyetçi ve vatansever duygular uyandırmak suretiyle meşruiyetini artırmaya ve bu arada ordunun ülke ekonomisindeki yerinin devamlılığını sağlayarak rejimini konsolide etmeye çalıştığını söylemek mümkün.

Yeni Süveyş Kanalı Mısır'a Ne Getirecek?

Uzunluğu 193.3 km, genişliği, 205 km, derinliği ise 24 km olan Süveyş Kanalı, uluslararası deniz ticaretinin % 8'inin geçiş güzergâhı olup, Mısır'ın en önemli ekonomik varlıklarından biridir. 'Yeni Süveyş Kanalı' olarak anılan arter, 72 km uzunluğunda olup; bunun 35 km'si eski kanala paralel olarak

kazılmış, 37 km'si ise eski kanalın derinleştirilmesi ve genişletilmesi ile oluşturulmuştur. Bu nedenle, söz konusu çalışmaya yeni kanal yerine genişletilmiş Süveyş Kanalı demenin daha doğru olduğunu iddia edenler de mevcut.

Yeni arterle hedeflenen, kanalda çift yönlü trafik akışını sağlayarak, gemilerin geçişlerdeki bekleme sürelerini azaltmak ve kanaldan geçen gemi sayısını artırmaktır. Daha açık bir ifadeyle bugün kanaldan geçen gemisi sayısı ortalama 49 iken, bu sayıyı 2023 yılında 97'ye çıkarmaktır. Süveyş Kanalı Otoritesi'ne göre, kanal gelirleri bugün ortalama 5.3 milyar dolardır ve Yeni Süveyş Kanalı'yla bu gelir, 2023 itibarıyla 13.2 milyar dolara çıkacaktır. Bu hedefleri gerçekçi bulmayan uzmanlar mevcut olmakla birlikte yeni bir kanal yapımını, mevcut kanalın zaten kapasitesinin altında çalıştığını söyleyerek toptan gereksiz bulanlar da yok değil.

Yeni Süveyş Kanalı, aslında büyük bir kalkınma projesinin sadece bir ayağını oluşturuyor: Süveyş Kanalı Bölgesi Kalkınma Projesi, diğer adıyla 'Büyük Mısır Rüyası'. Projeyle Mısır'ın dünya ticaretinde önemli bir ekonomik ve lojistik merkez haline gelmesi ve dolayısıyla Mısır ekonomisini canlandırması ve istihdam yaratması planlanıyor. Proje, Süveyş, İsmailiye ve Port Said gibi liman kentlerini ve bu kentlerdeki limanları geliştirmeyi hedeflediği gibi Süveyş Körfezi'nin batısında yeni bir sanayi bölgesi ile doğusunda yeni balık üretim çiftlikleri kurulmasını öngörmektedir. Ayrıca doğu İsmailiye'de yapımına başlanmış olan, ancak yıllar önce durdurulmuş olan Teknoloji Vadisi'nin tamamlanması ve Sina yarımadasını Mısır anakarasına

bağlayacak 3'ü Port Said'te, 4'ü İsmailiye'de yer alacak tünellerin yapılması da projenin içinde yer alan diğer planlar.

Süveyş Kanalı'nın Mısır Halkı için Önemi Büyük

Süveyş Kanalı'nın Mısır tarihindeki ve Mısırlıların, ulus bilincindeki yeri çok büyük. Kızıldeniz ile Akdeniz'i birbirine bağlayan Süveyş Kanalı, 1869'da Hidiv İsmail zamanında açılmıştı. Yapıldığı dönemde bir 'mega proje' olan Süveyş Kanalı'nın inşası on yıl sürmüştü. Kanalın inşası, Mısır'da Fransız Diplomatu olan Ferdinand de Lesseps'in Mısır Valisi Said Paşa'yla biri 1854'te, diğeri 1856'da olmak üzere imzaladığı iki anlaşma sonrası başladı. Bu anlaşmalar uyarınca, kanalı inşa etmek üzere bir şirket (*Suez Canal Company*) kurulacak ve bu şirket 99 yıllık bir süre boyunca kanalı işletecekti. Ayrıca kanal, tüm milletlerin gemilerinin geçişine açık olacaktı. Köprülerden yol yapımına ve liman iyileştirmelerine kadar pek çok büyük alt-yapı projesine girişen Hidiv İsmail, kısa zamanda artan dış borçlanma sebebiyle kanaldaki % 45'lik hislerini 1875'te İngilizlere sattı. Bu satış, ekonomik olarak olmasa da siyasi olarak oldukça önemliydi. Zaten kanal, Fransız ve İngiliz özel sektörünün elindeyken Mısır, artık kanalın kontrolünü kaybetmiş oluyordu.

Başlangıçta kanalın yapılmasına, bundan belki de en karlı çıkacak olanın İngiltere olmasına rağmen karşı çıkan İngilizler, 1882'de kanalın kontrolünü ele geçirdi. 1888 İstanbul Anlaşmasıyla da kanala, İngiliz himayesinde

özel bir siyasi statü verildi. Bu statü uyarınca, kanaldan ait olduğu devlet ya da mahiyeti fark etmeksizin bütün gemilerin faydalanmasına imkân tanındı. İngilizlerin kanal üzerindeki ekonomik hâkimiyeti zamanla siyasi ve askeri hâkimiyete dönüştü. 23 Temmuz 1952'de Hür Subaylar, askeri bir darbeyle Mısır'da saltanatı yıkıp cumhuriyet ilan ettiğinde, saltanatın devrilmesi, saltanat ve İngilizler arasındaki bağımlılık ilişkisi sebebiyle, sembolik olarak ülkedeki İngiliz varlığının da sona erdirilmesi anlamına geliyordu. Bu bağlamda, 1954'te İngiltere ve Mısır arasında, İngiltere'nin kanal bölgesindeki askeri üslerini boşaltmasına yönelik bir anlaşma imzalandı. 1956'da İngiltere'nin kanal bölgesinden askerlerini çekmesiyle Mısır'da 74 yıldır devam eden İngiliz işgali askeri anlamda son bulmuştu. Akabinde 26 Temmuz 1956'da Cemal Abdül Nasır, Süveyş Kanalı'nı millileştirdiğini ilan etti. Birkaç ay sonra İngiltere, Fransa ve İsrail'in Mısır'a saldırmasıyla Süveyş Krizi patlak verdi. ABD ve Sovyetler Birliği'nin önderliğinde BM'nin baskısıyla savaş sona erdiğinde Nasır, savaştan askeri yenilgisini gölgede bırakacak ve onu Pan-Arapçılığın lideri ününe kavuşturan siyasi bir zaferle çıktı. Dolayısıyla Süveyş Kanalı, Mısır halkı için bir bağımsızlık timsali olmakla birlikte Mısır milliyetçiliğinin büyük önemi haiz yapıtaşlarından birini oluşturmakta. Ama kanalın Mısırlılar için önemi burada bitmiyor. 1973 Ekim Savaşı'nda, Mısır'ın İsrail'e yönelik sürpriz saldırısını müteakip, Mısır askerleri kanalı geçerek İsrail işgali altındaki Sina'ya geçip Mısır bayrağını diktiğinde, bu başarıdan

**Süveyş Kanalı,
Mısır halkı için bir
bağımsızlık timsali
olmakla birlikte
Mısır milliyetçiliğinin
büyük önemi haiz
yapıtaşlarından birini
oluşturmakta.**

ötürü, Enver Sedat 'geçiş kahramanı' (*hero of the crossing*) unvanını almıştı. Savaşın başındaki taktik üstünlüğü zaman içerisinde İsrail'e kaptırmış olsa da Mısır, savaştan sonra Sina'yı geri almayı başarmıştı. Bu da Mısırlıların 1967 Haziran Savaşı sonrası Sina'nın işgaliyle maruz kaldığı ulusal travmanın iyileşmesini sağladı.

Bu tarihsel arka plana referansla, Süveyş Kanalı'nın Mısır halkının ulusal bilincindeki ve hafızasındaki yerini vurguladıktan sonra Sisi'nin yeni kanalın inşasını ve açılışını kendi meşruiyetini artırmak ve rejimini konsolide etmek için önemli bir araç olarak gördüğünü söylemek yanlış bir tespit olmayacaktır. Mühendislerin, inşaatının ancak üç yılda tamamlanabileceğini öngördüğü kanalın sadece bir yılda tamamlanması, kanalın maliyetinin Mısırlılar tarafından karşılanmasını sağlayarak halkı bu projenin bir parçası yapması, bunu yaparken ülke çapında sürdürülen vatansever kampanya, Hidiv İsmail dönemindeki kanal açılış törenini aratmayacak bir görkemde icra edilen açılış töreni ve kanalın dünyaya lanse edilişi, bu tespiti doğrular nitelikte. ○

Dr., Araştırmacı, ORSAM